

**6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU'NA GÖRE;
UYARMA CEZASINI GEREKTİREN DİSİPLİNSİZLİKLER**

(15. Maddenin Genel Açıklaması)

Hazırlayan:

Avukat Orhan ÇELEN-ANKARA

İLGİLİ KANUN HÜKMÜ:

6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU

Uyarma cezasını gerektiren disiplinsizlikler

MADDE 15 – (1) Uyarma cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:

a) Emri mütalaa etmek: Usulüne uygun olarak kendisine verilmiş olan bir emir üzerine; emrin uygun olmadığı, yanlış verildiği, yapılamayacağı ve benzeri şekillerde amirini alenen eleştirmek veya amire karşı itirazda bulunmaktır. Amir tarafından karar verilene kadar astın fikrini savunması veya emrin kanunsuz olduğu hususundaki kanaatini belirtmek için amire yaptığı itiraz, bunları yaparken oluşabilecek diğer disiplinsizlikler saklı kalmak kaydıyla bu kapsamda disiplinsizlik teşkil etmez.

b) Görevde kayıtsızlık: Görevdeyken, yetkili makamlar tarafından izin verilen durumlar haricinde görevle veya askeri hizmetle ilgisi olmayan işlerle uğraşmaktır.

c) Hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık: Hizmet dışında, bilinen ve tanınan amir veya üstlere karşı saygısızlık teşkil edebilecek fiillerde bulunmaktır.

ç) Mesai çizelgesine uymamak: Özürsüz veya izinsiz olarak, mesaiye geç gelmek veya erken ayrılmak veya günlük mesai çizelgesine riayet etmemektir.

d) Kılık ve kıyafeti bozuk olmak: Kılık ve kıyafet ile ilgili olarak nizamlarda ve önceden belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.

e) Usulsüz müracaat veya şikâyetle bulunmak: Türkiye Büyük Millet Meclisine yapılan müracaatlar hariç olmak üzere, kanun ve nizamlarla belirlenmiş usul ve kurallara riayet etmeden yazılı, sözlü veya elektronik olarak müracaat veya şikayette bulunmaktır.

f) İsraf etmek: Yetkili makamlarca belirlenmiş tasarruf tedbirlerine riayet etmemek veya kullanımına sunulan kamu kaynağının harcanmasında gösterilmesi gereken makul seviyedeki özeni göstermemektir.

g) Saygısız davranmak: Aynı rütbe veya kıdemde bulunulan ya da amir veya maiyet ilişkisi içinde olunmayan kişilere söz ve hareketlerle sataşmak veya kötü muamelede bulunmaktır.

ğ) Başkalarını kötülemek: Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.

h) Askeri nezaket kurallarına uymamak: Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

ı) Hizmet haricinde yalan söylemek: Amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemektir.

i) Selamlama yapmamak: Selamlama ile ilgili olarak nizamlarla belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.

j) Zamana riayet etmemek: Belirli zamanda yapılması gereken faaliyetlerde özürsüz olarak geç kalmaktır.

k) Mesai dışında aşırı alkol kullanımı: Mesai dışında sivil veya üniformalı olarak aşırı alkol alarak kişisel veya kurumsal imaj kaybı oluşturacak olumsuz davranışlarda bulunmaktır.

l) Görev dönüşü tekmil vermemek: Verilmiş bir emrin icrası veya sonuçları hakkında emri verene bilgi vererek müteakip emirlerini almamaktır.

m) Kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek: Askeri hizmet esnasında belirlenmiş olan kişisel veya çevre temizliği ile ilgili kurallara riayet etmemektir.

n) Kendini geliştirmede yetersiz kalmak: Görevini etkin olarak yapabilmesini sağlayacak bilgi ve görgünün kazanılmasında göstermesi gereken gayreti göstermemektir.

NOT:

Bu Kanunda belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara, eylemleri adli veya askeri suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezaları verilebilir: 6413 sayılı TSK.Dis.K. 8/2 - Askeri hizmet: As.C.K. 12, İç Hz.K. 6 - Emir: İç Hz.K.8 - Emirle ilgili esaslar: İç Hz.K. 19-24, İç Hz.Yönt. 28-40.- Kanunsuz emir: Any. 137, D.M.K. 11 - Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.: TCK. 24/1 - Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz: T.C.K. 24/2 - Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur: TCK. 24/3 - Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur: TCK 24/4 - İtaatsizlikte ısrar edenlerin cezası: As.C.K. 87 - Emre itaatsizlik edenler: Dis.Mah.K. 48 - Toplu asker karşısında veya hizmetten savuşmak için veya silâhlı iken yapılan itaatsizlik: As.C.K. 88 - Büyük zararlar veren itaatsizlik: As.C.K. 89

AÇIKLAMA:

Madde ile, subay, astsubay, (..) uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uyarma cezası verilmesini gerektiren disiplinsizlikler düzenlenmiştir. Her bir

disiplinsizlik hâli, uygulamada kolaylık sağlaması bakımından kendine has bir isimle adlandırılmıştır. Belli bir ad ile belirlenmiş olan disiplinsizliklerin unsurları açıklamasında belirtilmiştir. Disiplin amirleri tarafından disiplin cezası verilirken, Kanunda disiplinsizlikler için belirlenmiş olan yasal unsurların oluşup oluşmadığına bakılacaktır. Tanımlamada belirtilen unsurların oluşmamış olması hâlinde disiplin cezası verilmeyecektir(Madde Gerekçesi).

I- GENEL AÇIKLAMA:

TSK.Dis.K.nun 15 inci maddesi ile, subay, astsubay, uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında uyarma cezası verilmesini gerektiren disiplinsizliklerin neler olduğu belirlenmiş ayrıca bunların tanımlarına yer verilmiştir.

Disiplin suçlarının hangi hallerde verileceğinin kanunlarda ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerekip gerekmediği hususunda doktrinde tartışmalar mevcuttur.

Disiplin cezalarının ve bu cezaların hangi hallerde verileceğinin kanunda açıkça tanımlanması ve gösterilmesi gerektiğini ifade eden görüşe göre, böylece “Keyfilik” önlenabilir. Personelin, hangi hal ve fiilinin hangi tür disiplin suçunu oluşturacağını bilmesi yerine bunun idarenin takdirine bırakılması farklı ve keyfi uygulamalara sebep olur. İşte kanun koyucu TSK.Dis.K.nun 15 inci maddesi ile, uyarma disiplin cezasının verilmesini gerektiren hal ve fiiller ile bunların tanımlamalarına yer vererek keyfiliğin önüne geçmeyi amaçlamıştır.

Aşağıdaki bölümde, bu maddede düzenlenmiş olan uyarma cezasının kimler hakkında verileceği gösterilmiş, cezanın mahiyeti açıklamalarında, ceza hukukunun suç tanımlamasında kullanılan unsurlar esas alınmış ve 6413 sayılı TSK.Dis.K.da bulunan genel kuralların, uyarma cezasının tatbikinde dikkate alınması gerektiğinden, bunlar hakkında genel bilgiye de yer verilmiştir.

1. UYARMA CEZASININ KİMLER HAKKINDA VERİLEBİLECEĞİ:

TSK.Dis.K. ile, subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam ve aylıktan kesme

cezalarının disiplin amirleri tarafından; hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezalarının ise disiplin kurulları ve disiplin amirleri tarafından verileceği öngörülmüştür(6413 SK. md. 11/2).

6413 sayılı TSK.Dis.K.nun dördüncü bölümünde yer alan uyarma, kınama veya hizmete kısmi süreli devam cezası gerektiren disiplinsizlik hâlleri ile nitelik ve ağırlıkları itibarıyla bunlara benzer diğer eylemlerin yapılması hâlinde, erbaş ve erlere izinsizlik ve ilave hizmet yükleme cezaları verilebilir(md. 27/1). Erbaş ve erler hakkında izinsizlik, ilave hizmet yükleme ve oda hapsi cezaları disiplin amirleri tarafından verileceği hk. bkz. md. 25/2.

Erbaş ve erlere verilecek izinsizlik ve ilave hizmet yükleme cezalarının türü ve miktarının; erbaş ve erin hizmet ve disiplin safahatı ile eylemin niteliği göz önüne alınarak disiplin amirleri tarafından takdir edileceği, disiplin amirlerinin, erbaş ve erin olumlu hizmet safahatını dikkate alarak disiplin cezası vermeyebilecekleri hk. bkz. 6413 SK md. 27/2.

Uyarma cezası verebilecek disiplin amirleri, rütbe ve makamlarına göre Kanuna ek 1 sayılı çizelgede gösterilmiştir. Kimlere bu cezanın verilebileceği konusunda Kanuna Ek-1 sayılı çizelgeye bkz.

2. MAHİYETİ:

Personelin görevin yerine getirilmesinde amirleri tarafından hatalarının gösterilmesi, bu amaçla amirlerin mahiyetini eleştirmesi, sözlü veya yazılı olarak ikazı disiplin cezası sayılmaz(TSK.Dis.K. 10/1). Bu bağlamda disiplin amirinin, uyarma cezasını gerektiren bir fiili hakkında personelini sözlü ve yazılı olarak ikaz edilmesi uyarma cezası olarak kabul edilmez. Dolayısıyla disiplin amiri, ilgili personel hakkında hem 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 10/1 inci maddesindeki ikaz yetkisini hem de 15 inci maddede gösterilen uyarma cezasını verebilecektir.

Uyarma cezası, personele, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir(md. 12/1). Uyarma cezasının kınama cezasından farkı, “**kusur**” kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Zira, kınama cezasında

personeler, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmektedir(md.12/2).

Uyarma cezasında ise kınamadan farklı olarak, ilgili personel görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde **“daha dikkatli olması”** gerektiği yönünde uyarılmakta, bir anlamda ikaz edilmektedir. Diğer bir ifade ile görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde gösterdiği dikkatin derecesi düşük bulunmakta ve daha fazla dikkat sarfetmesi istenmektedir.

Ancak sonuç olarak “uyarma” bir disiplin cezası olması nedeniyle, diğer disiplin cezalarının doğurduğu etkileri gösterir. En hafif disiplin cezası olması sebebiyle, genelde cezayı alan personel ile cezayı veren disiplin amirleri tarafından yeterince önemsenmez. Oysa bu cezanın TSK.de icra edilen görev süresi içerisinde çeşitli sıkıntılar yaratması mümkündür. Bu bağlamda örneğin tekerrüre esas olur(md. 14/1). Kanuna Ek-2 çizelgeye göre 1 ceza puanı verilmesine, dolayısıyla sözleşmeli subay ve astsubaylar hariç subaylar ve astsubaylar hakkında TSK.Dis.K.nun 21 inci maddesindeki disiplin ceza puanına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine de etki etmektedir(md. 21).

Sözleşmeli subay ve astsubaylar ise, 4678 S.K.nun 13/3-f maddesindeki hüküm uyarınca işlem görürler, yani son olarak verilen de dahil olmak üzere, kararın kesinleştiği tarihten itibaren geriye doğru son bir yıl içinde toplamda otuz gün ve daha fazla oda hapsi veya hizmet yerini terk etmeme cezasına mahkum olmak veya en son aldığı disiplin cezasından geriye doğru son bir yıl içinde en az iki disiplin amirinden toplam sekiz defa veya daha fazla disiplin cezası alma durumunda sözleşmeleri idarece feshonulur. Keza disiplin cezaları ve diğer idari yaptırımlara ilişkin bilgi ve belgeler, ilgililerin şahsi dosyalarına konularak muhafaza edilir ve kayıt altına alınır(6413 SK. md. 30/1). Disiplin cezaları ve diğer idari yaptırımlar, nitelik ve niceliklerine uygun olarak; personel hakkında yapılacak sicil, terfi, atama, ayırma, ilişik kesme, sözleşme feshi, özellikli görevlere seçim ve benzeri idari işlemlerde göz önünde bulundurulur(6413 SK. md. 30/3).

Disiplin amiri bu cezayı gerektiren disiplinsizliklerinden dolayı personeline disiplin cezası vermeyebilir(6413 SK md. 14/3), bu disiplinsizlikler nedeniyle disiplin amirleri tarafından verilen disiplin cezalarına karşı, cezanın tebliğ edilmesinden itibaren iki iş günü içinde itiraz edilebilir. İtiraz, bir üst disiplin amirine yazılı olarak yapılır. Süresi içinde itiraz edilmez ise ceza kesinleşir(6413 SK. md. 41/1) ve bu cezanın iptali için, İdare mahkemesinde iptal davası açılmaz(6413 SK md. 43/1).

21.1.2017 tarih ve 6771 sayılı bu Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile halen kapatılmış olan AYİM. bir kararında, uyarma cezası ile cezalandırılan bir astsubayın açmış olduğu iptal davasını incelemeksizin reddetmiştir.

Uyarma cezası As.C.K.nun mülga “uyarı cezası”nın (ondan önce de tevbih) yerini almıştır. Uyarı disiplin cezası, 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 11 inci maddesinde gösterilen disiplin cezaları içerisinde en hafif olanıdır. Bu ceza, DMK.nun 125/A ve 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hk. K.nun 7/1-a maddesinde düzenlenen “uyarma” cezasına benzerdir.

Uyarma disiplin cezasını gerektiren fiil ve hareketler, hem kasıtlı hem de taksirle işlenmiş olabilir. Zira 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 4/1 inci maddesinde, bu Kanunda yazılı disiplinsizliklerin; Kanunda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde, kasten veya taksirle işlenebileceği ifade edilmiştir.

3. AÇIKLAMALARDA, CEZA HUKUKUNUN SUÇ TANIMLAMASINDA KULLANILAN KURUCU UNSURLARI ESAS ALINMIŞTIR:

Bilindiği üzere ceza hukukunda, suçun tanımlanması genelde hukuki açıdan yapılmakta ve suç unsurlarına ayırarak gerçekleştirilmektedir. Burada genellikle asli-tali ve genel-özel unsurlar ayrımı en genel ayrımlar olarak ortaya çıkmakta ve suçun varlığı için tali unsurlar bir tarafa bırakılarak asli (kurucu) unsurlar öncelikle incelenmektedir.

¹ AYİM.3.D., 3.7.2014, E.2014/1013, K.2014/989

Asli nitelik gösteren özel unsurlar başka bir başlık altında ele incelenmekle birlikte, bütün suçlar açısından geçerli olabilecek genel unsurlar “suç genel teorisi” başlığı altında ele alınmaktadır.²

Suçun genel kurucu unsurlarının tespitinde doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Suçun genel kurucu unsurları maddi unsur-manevi unsur şeklinde ikili, maddi unsurlar-manevi unsurlar-hukuka aykırılık unsuru şeklinde üçlü veya kanuni unsur-maddi unsur-hukuka aykırılık unsuru-manevi unsur şeklinde dördü bir tasnife tabi tutulup incelenmektedir. Öte yandan bu unsurların içeriği, adlandırılması ve anlamına ilişkin olarak doktrinde görüş farklılıkları mevcuttur.³

Suçun hukuki incelemesinde, unsurlarına göre irdeleme yaklaşımı suç ile idari ihlallerin özellikleri yönünden yapılan açıklamalarda yeterli olmamaktadır. Bu durum, suç ve idari ihlallerin kendine has özelliklerinden kaynaklanmaktadır. İdari ihlal denilince, bu fiilin karşılığının idari yaptırım olduğu, bu yaptırımın ise idari işlemle ve idari usul uygulanarak alınacağı anlamına gelmektedir. Bu durum, idari ihlalin bir özelliğidir. Bundan dolayı suç genel teorisinde, idari ihlal ile suç arasında nitelik farkının bulunduğu dair görüşler ileri sürülmüştür.⁴

Bazı yazarlar ise idari ihlal ile suç arasında herhangi bir nitelik farkının bulunmadığını, yasa koyucu tarafından bir farklılık oluşturulmasının ise işlem farklılığı yaratılması amacından doğduğunu ifade etmektedirler.⁵

² Söyler, Yasin: “Kabahatler Kanununa İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı Üzerine Bir Değerlendirme”, Yasama Dergisi, S.12, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos 2009, s.141-142

³ Söyler, Yasin: A.g.e., s.142-143

⁴ Dönmerzer, Sulhi- Erman, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt 1, 14. Bası, İstanbul1997, s.349

⁵ Söyler, Yasin: A.g.e., s.142-143

Suç genel teorisinde, idari ihlal ile suç arasında nitelik farkının bulunduğu dair görüşler ileri sürülmüştür. Dönmezer-Erman, idari ihlalleri zabıta suçu olarak isimlendirmekte ve suç ile zabıta suçları arasında bir nitelik farkı olduğunu kabul etmektedir.⁶

Bazı yazarlar ise idari ihlal ile suç arasında herhangi bir nitelik farkının bulunmadığını, yasa koyucu tarafından bir farklılık yaratılmasının ise tamamen işlem farklılığı yaratılması amacından kaynaklandığını belirtmiştir.⁷

İdari ihlal ile suç arasındaki işlem farklılığının yaptırımı uygulama usulüne ilişkin olduğu ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre, idari usul gözetilerek uygulanan bir yaptırımı gerektiren haksız fiiller ise idari ihlal olarak ifade edilebilir.⁸ Aradaki farklılık, idari ihlal ile suç arasındaki işlem farklılığının yaptırımı tatbik usulüne ilişkindir. Bu nedenle, bir müeyyide ceza muhakeme usulünün kabul ettiği usuller kapsamında tatbik ediliyorsa bu fiil suç, idari usuller gözönünde alınarak uygulanıyorsa idari bir ihlaldir. Bu kapsamda suç, ceza yargılaması hukuku gereğince uygulanacak bir cezayı gerektiren hukuka aykırı bir fiildir. İdari usul gözetilerek uygulanan bir yaptırımı gerektiren haksız fiiller ise idari ihlal olarak ifade edilir.⁹

Kunter, idari ihlal olarak nitelendirilen fiillerin de suç, bunlara uygulanan idari yaptırımların da ceza olduğunu belirtmektedir. Yazara göre, bunlar arasında hiçbir nitelik farkı bulunmamaktadır. İdari yaptırımların idare tarafından ve idari usulle uygulanması bunların ceza oluşunu etkilemez. İdarenin ceza niteliğinde yaptırım uygulaması hakim azlığı gibi pratik nedenlerden kaynaklanmıştır.¹⁰

⁶ Söyler, Yasin: A.g.e., s.144

⁷ Dönmezer, Sulhi- Erman, Sahir: C.1, s.340

⁸ Söyler, Yasin: A.g.e., s.146

⁹ Kunter, Nurettin: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 1986, s.185 (Söyler, Yasin: A.g.e., s.147, dn.24'den)

¹⁰ Söyler, Yasin: A.g.e., s.146-147

Bizde bu çalışmalarda, 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 15, 16, 17, 18, 19 ve 20 inci maddeleri ile Ek 1 inci maddesinde gösterilen disiplinsizliklerin açıklamasına, suçun kurucu unsurları yönünden yaklaştık.

Bu kapsamda, idari ihlal ile suç arasında nitelik farkının bulunmadığı yönündeki görüşlere yaklaştığımız söylenebilir. Ancak aralarında nitelik yönünden hiç bir fark olmadığı yönündeki değerlendirmeye katılmamaktayız. Çünkü suç sosyal düzeni, idari yaptırım ise idari kurumun iş işleyişindeki düzeni sağlamayı amaçlar. Ayrıca suç idari ihlallere göre daha ağır niteliktedir.

Dolayısıyla bu maddede düzenlenmiş olan disiplinsizliklerin incelenmesinde, öncelikle disiplin suç ve cezalarında korunan hukuki yarara yer verilmiş, arkasından disiplinsizlik maddi, manevi ve hukuka aykırılık unsurları açısından incelenmiştir. Bu durum, Kitabımızın bir çok yerinde irtibatlı olduğu konu içerisinde ele alınmış olan bu kavramları TSK.Dis.K. açısından özet olarak tanımayı gerektirmektedir.

Aşağıda buna ilişkin kısa özet bilgi verilmiş, müteakip maddelerde ise tekrardan kaçınmak için kısa bir açıklamanın ardından bu bölüme atıfla yetinilmiştir. Disiplinsizliğin unsurları yönünden konuyu kısaca şöyle açıklayabiliriz:

“Korunan hukuki yarar”: Disiplin hukukunda korunan hukuki yarar, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesiyle sağlanacak toplumsal değer ve menfaattir.

“Maddi unsur”: Ceza hukukunda olduğu gibi, bu Kanundaki disiplinsizliğin söz konusu olması için de öncelikle fail tarafından kanuni tarife uygun bir fiil işlenmiş olması gerekir. Disiplin suçlarında maddi unsur; hareket, netice ve illiyet (nedensellik) bağından oluşur. Disiplin suçlarının hukuki konusu ise, kamusal çalışma düzeninin sağlanması ve korunmasıdır. Doktrinde maddi unsur, ya yalnızca hareket veya *“hareket, netice ve illiyet bağı”* nı kapsayan bir kavram olarak tarif edilmektedir. TSK. Dis.K.da hareket, fiil ve hal kelimeleriyle ifade edilmiştir. TSK.Dis.K.da cezaların tek tek tanımlanması, cezalarının içtimaini ortadan kaldırmakta, bu da her bir disiplin cezasının ayrı ayrı uygulamasını ve hüküm doğurmasını gerektirmektedir. Suçun çokluğu halleri ise iki esası ortaya koymaktadır. Birincisi, bir suç işleme kasdıyla kanunun birden çok

ihlal edilmesinin, farklı zamanlarda olsa bile, bir suç sayılması ve cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren “müteselsil (zincirleme) suç” kavramı; ikincisi de “müterakki suç”dur. Disiplin hukukumuz zincirleme suçta tek bir ceza tayini yoluna gitmiştir. Müterakki suçta ise, biri diğerini kapsayan iki suç vardır. Bu halde fail daha ağır suçu işlemek için cezası daha hafif olan suçu işlemek zorundadır. TSK.Dis.K.nun 4/3-üncü maddesi bu konuda genel bir hüküm içermekte ve bir fiilin birden fazla disiplinsizlik teşkil etmesi hâlinde ağır olan disiplin cezasının verileceği öngörülmektedir. Şayet fail daha hafif cezanın öngörüldüğü fiilden sonra fiilini devam ettirmez bitirirse, fiilin olduğu disiplinsizliğe verilen ve hafif olan ceza uygulanacaktır. TSK.Dis. K.nun disiplinsizlikleri gösteren maddelerinde çok failli disiplinsizliklere yer verilmediği görülmektedir. Buradan yola çıkılarak TSK.Dis.K.da iştirak hükümlerinin uygulanmasını gerektirecek bir durumun bulunmadığı söylenebilir. Disiplin suçlarında da iştirak olabildiği halde, TSK.Dis.K.da buna ilişkin bir hükme yer verilmemiştir.¹¹

“Manevi unsur (kusurluluk)”; ise, bir kimsenin işlediği bir fiilden dolayı sorumlu olabilmesi için anlama ve isteme kabiliyetine (İsnat yeteneğine) sahip olması gerektiğini ifade eder. İsnat yeteneğini manevi unsurun bir unsuru kabul ederek bir değerlendirme yapacak olursak, manevi unsuru iki noktada toplamamız gerekir: İlki failin kusurlu bir şekilde hareket etmeye ehil olması (İsnat yeteneği), ikincisi ise olayda kusurlu bir şekilde hareket edilmesi durumudur. TSK.Dis.K. ve 657 DMK., isnat yeteneğini etkileyen durumları ortaya koymamıştır. Bu noktada disiplin mevzuatımızda isnat yeteneğini etkileyen sebeplerin neler olacağı gösterilmeli ve bu hallere faile ceza verilmemeli ya da verilecek ceza hafiflettirilmelidir. İsnat yeteneğini etkileyen sebepler olarak, akıl hastalığı ve arızı sebepleri örnek gösterebiliriz.¹² “İhtiyari sarhoşluk” hali ise

¹¹ Karahanoğulları, Onur: “Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri”, Çağdaş Yönetimler, C.8, S.3, Temmuz 1999, s.56

¹² 5237 sayılı TCK’nın birinci kitabının ikinci kısmının “*Cezai Sorumluluğu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*” başlıklı ikinci bölümünde ve 11 madde halinde yer verilmiştir Bunlar sırasıyla, kanunun hükmü ve amirin emri (TCK 24), meşru savunma ve zorunluluk hali (TCK 25), hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası (TCK 26), sınırın aşılması (TCK 27), cebir

isnat yeteneğini ortadan kaldırmaz. Esasen bu durum, 6413 sayılı TSK.Dis.K. de bir disiplinsizlik olarak kabul ve düzenlenmiştir. Kusurluluk ise *“Kanunun suç saydığı bir fiil ve onu meydana getiren hareketin neticelerini bilerek ve isteyerek işleme iradesidir.”* Kanun koyucu burada fiil, fail ve hukuk kuralı arasında manevi bir bağın kurulabileceğinden hareketle taksir kavramını ortaya koymuştur. Taksir iradi olarak işlenen icrai veya ihmali bir fiilden failin istememesine rağmen, Kanunen cezalandırıldığı bir neticenin meydana gelme halidir.

“Hukuk aykırılık”; unsuru ise, işlenen ve kanunu tipe uygun olan fiilin, hukuk düzenince kabul edilmemesi, çatışma halinde olmasıdır. Bazı hallerde işlenen fiildeki hukuka aykırılık unsuru ortadan kalkar. Buna “Hukuka uygunluk sebepleri” denir. Disiplin hukukumuz açısından “Hukuka uygunluk sebeplerinin” başında kanunsuz emir gelir. TSK.Dis.K.nun bazı maddelerinde de, “özel hukuka aykırılık sebepleri”ne işaret edilmiştir. Maddelerde gösterilen bu özel sebeplerin varolmadığı durumlarda disiplinsizlikten bahsedilemez.

4. BU KANUNDA YER ALAN GENEL KURALLARIN, UYARMA CEZASININ TATBİKİNDE GÖZ ÖNÜNDE ALINMASI ZORUNLULUĞU:

Bu Kanunda yer alan ve disiplinsizliklerle ilgili olarak vazedilen genel kuralların, uyarma cezasının tatbikinde göz önünde alınması zorunludur. Bunlara aşağıda hatırlamakta fayda vardır.

1. Herhangi bir fiilden dolayı ilgili hakkında yapılan adli soruşturma veya kovuşturma, aynı fiilden dolayı ayrıca disiplin soruşturması ve tahkikat yapılmasını, disiplin cezası verilmesini ve bu cezanın yerine getirilmesini engellemez(md 5).

ve şiddet, korkutma ve tehdit (TCK 28), haksız tahrik (TCK 29), hata (TCK 30), yaş küçüklüğü (TCK 31), akıl hastalığı (TCK 32) sağır ve dilsizlik (TCK 33), geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK 34) dır.

2. Bu Kanunla disiplin cezası vermeye yetkilendirilmiş kişi ve kurullar, disiplin cezası uygulanması ile ilgili takdir haklarını ölçülü, adaletli ve hakkaniyetli bir şekilde kullanırlar(md. 6/1).

3. Maiyetinden birinin disiplinsizlik teşkil edebilecek bir fiilini veya mesleğe aykırı tutum ve davranışını herhangi bir şekilde öğrenen disiplin amirleri, olayın araştırılması gerektiğine kanaat getirirse, yazılı olarak görevlendireceği soruşturmacılar vasıtasıyla ya da şahsen disiplin soruşturması yapar(md. 7/1).

4. Bu Kanunda belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da, eylemleri adli veya askeri suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezaları verilebilir(md. 8/2).

5. Subay, astsubay ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından; hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezaları disiplin kurulları ve disiplin amirleri tarafından; Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası yüksek disiplin kurulları tarafından verilir(md. 11/2).

6. Uyarma cezası; personele, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde daha dikkatli olması gerektiğinin yazılı bildirilmesidir(md. 12/1).

7. Bu maddede yazılı disiplinsizliklerin işlendiği tarihten geriye doğru; iki yıl içinde aynı disiplinsizlikten dolayı disiplin cezası alınmış olması veya bir yıl içinde aynı derece cezayı gerektiren başka disiplinsizliklerden dolayı iki defa ceza alınmış olması hâllerinde, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası hariç, bir derece ağır ceza verilir(md. 14/1).

8. Disiplin amirleri, uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam cezalarını gerektiren disiplinsizliklerinden dolayı personeline disiplin cezası vermeyebilir(md. 14/3).

9. Erbaş ve erlere verilecek izinsizlik ve ilave hizmet yükleme cezaları; bu Kanunun dördüncü bölümünde yer alan uyarma, kınama veya hizmete kısmi süreli

devam cezası gerektiren disiplinsizlik hâlleri ile nitelik ve ağırlıkları itibarıyla bunlara benzer diğer eylemlerin yapılması hâlinde verilir(md. 27/1).

10. Erbaş ve erlere verilecek izinsizlik ve ilave hizmet yükleme cezalarının türü ve miktarının; erbaş ve erin hizmet ve disiplin safahatı ile eylemin niteliği göz önüne alınarak disiplin amirleri tarafından takdir edileceği, disiplin amirlerinin, erbaş ve erin olumlu hizmet safahatını dikkate alarak disiplin cezası vermeyebilecekleri hk(md. 27/2).

11. Erbaş ve erler hakkında izinsizlik, ilave hizmet yükleme ve oda hapsi cezaları disiplin amirleri tarafından; hizmetten men cezasının ise disiplin kurulları tarafından verileceği hk(TSK.Dis.K. 25/2).

12. Bu maddede gösterilen disiplinsizlikler nedeniyle disiplin amirleri tarafından verilen disiplin cezalarına karşı, cezanın tebliğ edilmesinden itibaren iki iş günü içinde itiraz edilebilir. İtiraz, bir üst disiplin amirine yazılı olarak yapılır. Süresi içinde itiraz edilmez ise ceza kesinleşir(md. 41/1).

13. Bu cezanın iptali için, idare mahkemelerinde iptal davası açılmaz(md. 43/1).